

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934.

Första kammaren.

Nr 16.

Lördagen den 10 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Herr *von Geijer* anmälde, att han onsdagen den 7 innevarande månad infunnit sig vid riksdagen.

Herr statsrådet *Ekman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 214, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 43 mom. 1 värnpliktslagen den 12 juni 1925 (nr 337);

nr 218, angående ersättning till Carl Otto Andreasson i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 228, angående uppskov med amorteringar å lån från fiskerilånefonden; och

nr 231, med förslag till förordning angående vadhållning i samband med tävlingar.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av viss fordran hos förre konsuln i New York K. Woxen;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggande av högre lön åt underofficeren å övergångsstat J. G. Andersson; samt

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till styckjunkaren J. Ohlsson för visst av honom till kronan inbetalt belopp.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 212, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdrivares behandling m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 213, angående anslag till skyddsuppfostran m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 215, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

nr 217, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:
nr 309, av herr *Björnsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet; och
nr 310, av herr *Petrén*, i samma ämne.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Svensson, Martin*, väckta motionen, nr 311, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om upphävande av vissa bestämmelser beträffande dispositionen av storverksträd samt ek och bok å boställen, som avses i 1 § ecklesiastisk boställsordning den 30 augusti 1932 (nr 400) m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, statsutskottets utlåtanden nr 8 och 37, bevillningsutskottets betänkande nr 8 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 10—12.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte besluta, att statsutskottets utlåtande nr 8 och samma utskotts utlåtande nr 37 skola byta plats bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för nästa sammanträde.

Denna hemställan bifölls.

Om obligatoriskt fullmäktigesystem i alla kommuner.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner om skyldighet för alla kommuner att överlåta sin beslutanderätt åt fullmäktige m. m.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft de inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motionerna nr 17 i första kammaren av herr *Löfvander* och nr 31 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Hörby samt de likalydande motionerna nr 203 i första kammaren av herr *Löfgren* och nr 386 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Steneberg m. fl.

I motionerna I: 17 och II: 31 hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring av kommunallagen, att för kommunalstämmas beslut om slopandet av kommunalfullmäktigeinstitutionen i en kommun skulle erfordras kvalificerad majoritet.

I motionerna I: 203 och II: 386 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande utsträckning till alla kommuner såväl lands- som stadskommuner som de kyrkliga församlingarna av skyldigheten att till fullmäktige uppdraga resp. kommuners beslutanderätt i den omfattning, som gällde beträffande större kommuner.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

1) att motionerna I: 17 och II: 31 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; och

2) att motionerna I: 203 och II: 386 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Om obligatoriskt fullmäktigesystem i alla kommuner. (Forts.)

Reservationer hade avgivits

1:o) av herr *Reuterskiöld*, som ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen ville i anledning av motionerna I: 17 och II: 31 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och därav möjligen föranlett förslag rörande stabilisering av det representativa systemet, så snart det en gång i en kommun blivit infört;

2) att motionerna I: 203 och II: 386, i den mån de ej härigenom besvarats, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

2:o) av herr *Sandegård*, som under hänvisning till det representativa systemets principiella företräden för såväl de borgerliga som de kyrkliga kommunerna hemställt, att riksdagen, i anledning av motionerna I: 203 och II: 386, i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning och förslag rörande sänkning av det befolkningstal, vid vilket representativt system i kommun skulle vara obligatoriskt.

Herr Löfvander: Herr talman! Som bekant är kommunalfullmäktigeinstitutionen obligatorisk i kommuner med 1,500 invånare och däröver. För kommuner med lägre invånarantal däremot är samma institution fakultativ. Man får ju förutsätta, att en kommun, innan den fattar beslut att införa kommunalfullmäktige, nog övervägt fördelarna och lämpligheten av ett sådant beslut. Nu förekommer det i praktiska livet kommuner, där en grupp röstberättigade medlemmar känna sig utestängda och ställda utanför de kommunala angelägenheterna, och de ha då rätt att begära kommunalstämmas utlysande för eventuellt beslut om kommunalfullmäktigeinstitutionens slopande.

Ett sådant fall har under det senaste året inträffat i min hemort. Kommunalstämmans ordförande sköt på frågan så länge han kunde, och kommunalfullmäktige voro i stort sett ense om att det var bra som de hade det i kommunen, fastän en liten grupp kommunmedlemmar var av en annan mening. Då kommunalstämmans ordförande inte gick med på att utlysa kommunalstämma, vände man sig till länsstyrelsen, och länsstyrelsen har för någon tid sedan ålagt ordföranden att utlysa stämma för att besluta i denna fråga.

Jag skall nämna ett annat fall, som också ligger till grund för den motion jag väckt i denna kammare. En kommun i mellersta Skåne införde kommunalfullmäktige, emedan den hade mer än 1,500 invånare. Efter någon tid sjönk emellertid antalet under 1,500, och då beslöts på kommunalstämma att avskaffa kommunalfullmäktigeinstitutionen. Efter några år ökade folkmängden, och då fick man åter införa kommunalfullmäktigeinstitutionen.

Det är uppenbart, att det måste verka irriterande på det kommunala arbetet med dessa svängningar. I den motion, som jag väckt i denna kammare, har jag föreslagit, att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring av kommunallagen, att för kommunalstämmas beslut om slopande av kommunalfullmäktigeinstitutionen i en kommun skall erfordras två tredjedelars majoritet. Konstitutionsutskottet har inte kunnat gå med på denna enligt min mening obetydliga ändring. Utskottet säger i sin motivering: »Vissa garantier mot förhastade beslut om fullmäktigesystemets upphävande föreligga dessutom redan i gällande stadganden om tillkännagivande av stämmosammanträde, om möjligheten att få ärende bordlagt, då minst en tredjedel av de närvarande därom förena sig, samt om den tidrymd på fyra år, inom vilken förslag om avskaffande av fullmäktige icke får väckas.» Vidare säger utskottet: »Något praktiskt behov av ökade garantier mot förhastade beslut i förevarande hänseende har icke heller påvisats.»

Om obligatoriskt fullmäktigesystem i alla kommuner. (Forts.)

Med hänvisning till vad jag här tidigare nämnt vill jag påstå, att det föreligger ett praktiskt behov av en ändring i kommunallagen i vad gäller denna fråga. Herr Löfgren har här i kammaren väckt motion om att man obligatoriskt skulle införa kommunalfullmäktigeinstitutionen i alla kommuner. Då utskottsutlåtandet jämväl berör denna motion, vill jag för min del förklara, att jag inte är av den åsikten, att man obligatoriskt bör införa kommunalfullmäktigeinstitutionen i alla kommuner. Jag håller nämligen före, att om en kommun ej anser det med sin fördel förenligt att införa denna institution, så skall man inte tvinga den därtill.

Vid utskottets utlåtande har av herr Reuterskiöld fogats en reservation, enligt vilken det i utskottets motivering borde hetat: »Det kan därför med fog ifrågasättas om ej en utredning borde verkställas rörande införande av bestämmelser därom, att, sedan representativt system en gång införts, därvid skall förbliva till dess, efter underställning av beslut om omläggning, underställningsmyndigheten finner skäl godkänna dylikt beslut.» För mig är inte systemet eller sättet huvudsaken. För mig är huvudsaken att man skapar garanti för att det inte vid kommunalstämma inträffar sådana överrumplingar, som jag här tidigare nämnt. Jag kan därför gärna ansluta mig till herr Reuterskiölds förslag och ber alltså att få yrka bifall till denna reservation.

Herr Sandegård: Herr talman! Min reservation hänför sig till det i motionen II: 386 gjorda yrkandet, »att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande utsträckning till alla kommuner, såväl lands- som stadskommuner som de kyrkliga församlingarna, av skyldigheten att till fullmäktige uppdraga resp. kommuners beslutanderätt i den omfattning, som gäller beträffande större kommuner».

Den 1 januari i år var antalet kommuner med över 800—900 invånare 104, med 900 och upp till 1,000 invånare 95, med 1,000—1,100 invånare 112, med 1,100—1,200 invånare 103, med 1,200—1,300 invånare 90, med 1,300—1,400 invånare 75 och med 1,400—1,500 invånare 67. Sammanlagda folkmängden i dessa kommuner uppgår till cirka 700,000. Om man överhuvud anser det representativa systemet lämpligt och nödvändigt för våra kommuner, har jag för min del svårt att inse, varför det inte skulle vara lika lämpligt och nödvändigt för små som för stora kommuner. Herr Reuterskiöld konstaterar i sin reservation, att sedan detta representativa system införts, en återgång till stämмосystemet, där så kunnat ske, »endast sällan ägt rum, och att, då sådan ifrågasatts eller genomförts, därigenom onödig ovisshet och brist på stabilitet uppstått». Detta måste således enligt herr Reuterskiöld gälla även de mindre kommunerna. Utskottet yttrar, att de med stämмосystemet förenade riskerna och olägenheterna äro mindre framträdande i de små kommunerna. Ja, det kan sägas, men även om påståendets riktighet i någon mån skulle kunna bevisas, vilket inte skett, är ju därmed inte bevisat, att inte det representativa systemet medför ännu mindre svårigheter, risker och olägenheter. Då utskottet pekar på de »betydande organisatoriska förändringar», som skulle bli en följd, därest fullmäktigesystemet bleve obligatoriskt även i de små kommunerna, får jag för min del säga, att jag inte kan finna dem så betydande, att det bör verka avskräckande. Vad åter de kyrkliga kommunerna beträffar, kan jag medge, att i de fall, där skolärendena överflyttas till den borgerliga kommunen, vilket ju sker, när invånarantalet uppgår till minst 5,000, möjligen ärendenas antal, men absolut inte ärendenas beskaffenhet kunde motivera en mindre apparat. I det fallet förhåller det sig nog tvärtom så, att just dessa ärendens beskaffenhet i många fall inbjuder till och åstadkommer onödig instabilitet i deras handläggning.

Om obligatoriskt fullmäktigesystem i alla kommuner. (Forts.)

Jag har med dessa ord endast i korthet velat motivera min reservation. Jag har intet yrkande.

Herr **Björkman**: Herr talman! Då konstitutionsutskottet hade att ta ställning till de två grupper av motioner, som nu äro föremål för utskottets utlåtande, var det för alla klart, att man inte inom utskottet utgick ifrån, att det representativa systemet givetvis principiellt hade stora företräden, särskilt i större kommuner, framför ett avgörande på vanliga stämmor. Här har icke nu i kammaren yrkats bifall till den motion i första kammaren, som avsåg införande av det representativa systemet i varje kommun, men jag vill ändå nämna, att när vi i utskottet ansågo, att det representativa systemet i princip vore att förordas, så förstodo vi, att det skulle finnas någon viss gräns. Vare sig man satte denna gräns vid 1,500, höjde den till 1,600 eller sänkte den till 1,400 invånare, var för oss inte av så stor betydelse. När vi handlade saken, måste vi ju även överväga möjligheten att gå därhän, att det bleve en plikt för varje kommun att ha representativt system. Något bifall till motionärernas yrkanden härvidlag har ju ännu ej i kammaren framställts, men jag har ändock velat angiva utgångspunkten för vår diskussion.

Jag vill då med anslutning till vad jag sagt nämna, att jag av en tillfällighet, sedan utskottet hade haft sina förhandlingar, kom att i en tidning från västkusten se en skildring av hur det går till i en liten kommun. Det är Sveriges minsta kommun, som således, om motionen vunnit sitt syfte, också skulle fått lov att införa representativt system. Där talas om denna lilla kommun på 114 medlemmar — det är en liten synnerligen intressant kulturbild — och om hur det går till i en kommun, där alla invånarna syssla med jordbruk. Man ser, att allt försiggår synnerligen patriarkaliskt. Där läses bl. a. om hur det går till vid de allmänna förhandlingarna. Det heter: »Tre gånger om året samlas några mannar hemma hos kommunalstämmans ordförande för att dryfta den lilla socknens angelägenheter.» Dylika synpunkter framhöllos ju i utskottet, fastän tidningsartikeln då ej förelåg, och man fick från början klart för sig, att det representativa systemet inte bör införas i alla kommuner, utan att det får lov att vara en viss gräns. Det skulle, som utskottet säger, innebära en överorganisation, om varje kommun påsattes denna tvångströja.

I övrigt har här inte sagts annat än att det till äventyrs kunde vara lämpligt, att denna gräns vid 1,500 invånare sattes något annorlunda. Ja, men då bör beaktas, att det är ganska viktigt, sedan man fått en viss siffra fastställd i den kommunala lagstiftningen, att man inte ändrar på kommunallagarna utan att behovet visar sig vara oeftergivligt. Under den sista tiden ha tillfällen yppat sig att komma fram med önskemål i den riktningen, och innan önskemålen framträda med någon större effektivitet, torde det enligt konstitutionsutskottets mening inte vara nödigt att rucka på den där gränsen, vare sig någon justering i och för sig kan vara lämplig eller ej.

Vad sedan de andra motionerna vidkommer, har utskottet anfört samma skäl som jag själv framställde nyss i fråga om de första motionerna, nämligen att något starkare behov ej gjort sig gällande. Motionären yttrade här, att det skulle verka irriterande för kommunerna att löpa den förfärliga risken att, sedan man en gång fått representativt system, genom överrumpling få detta avskaffat. De två exempel, som motionären här har anfört, torde inte få betraktas som så allmängiltiga, att det kan anses föreligga ett behov av att frångå den regel, som nu finnes. Jag behöver inte upprepa de särskilda moment, som konstitutionsutskottet framlagt som bevis för den åsikten, att äro bara vederbörande i allmänhet på sin vakt i de kommunala angelägenhe-

Om obligatoriskt fullmäktigesystem i alla kommuner. (Forts.)
terna, behöver det inte inträffa några sådana överraskningar, som motionären befarat.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till konstitutionsutskottets betänkande.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! I vad den föregående ärade talaren sagt å utskottets vägnar beträffande motionen om införande av obligatoriskt s. k. representativt system i alla kommuner ber jag att få instämma. Men jag har i min reservation tagit sikte på den andra sidan av saken, och även den sammanhänger delvis med nyssnämnda motion; önskligt är ju, att det system, som en gång blivit infört, stabiliseras. Enligt den gällande lagstiftningen har en kommun med mindre invånarantal än 1,500 frihet att välja omedelbart stämmsystem eller s. k. representativt system. Jag anser, att denna frihet bör bevaras, och jag tror inte skäl föreligger att höja gränsen. Men sedan ett visst system har införts skall det, säger lagstiftningen, stå i fem år, och sedan måste det bli föremål för särskild överläggning, om ändring skall ske. Lagstiftningen har därmed redan nu sagt, att ett hoppande mellan det ena systemet och det andra bör undvikas, men den har vidare sagt, såvitt jag kan förstå, att stabilisering på längre tid är önskvärd.

Jag skulle vilja tillägga, att när lagen bibehåller rätten för en kommun att återvända från det medelbara representativa systemet till det omedelbara stämmsystemet, har den gjort det mera av formella än av reella skäl. Jag tror att man i regel dock tänkt sig, att sedan en kommun gått in på det ena, skall den inte övergå till det andra. Jag skulle helst se, att vi nu finge den regeln fastslagen, att en stabilisering skall ske, så att en kommun, som valt s. k. representativt system, inte finge återgå till det omedelbara stämmsystemet. Men å andra sidan är det dock så, att det kan finnas undantagsfall, då sådant kan vara befogat. Nu har en motionär här i första kammaren föreslagit, att det skulle erfordras kvalificerad majoritet för en återgång från det medelbara representativa systemet till stämmsystemet. Man kan hysa sympati för den tanken, och jag tror att den i och för sig är mycket riktig. Jag tror att man inte alls kan mot densamma göra den invändningen, som dock inom utskottet har gjorts, att när man inte fattar beslut om införande av representativt system med kvalificerad majoritet, så skall man inte avskaffa det med kvalificerad majoritet. Den omständigheten, att man inte kräver sådan majoritet i det ena fallet, bör inte utgöra något hinder för att man gör det i det andra, ifall man vill ha stabilisering och samtidigt med lagen anser en vald representation bättre än stämma. Men om man som jag vill ha stabiliseringen genomförd som princip, synes det mig som om de undantag, man vill medge, böra vara beroende av högre myndighets prövning efter omständigheterna, och därför tillåter jag mig rikta uppmärksamheten på, att det vore önskvärt med en utredning rörande frågan, om ej ett återvändande till stämmsystemet borde förbindas med underställningsskyldighet.

Nu säger man, att icke något verkligt behov åberopats, och så har man i utskottsbetänkandet sagt, att statistiska uppgifter egentligen saknas samt att den statistik man har efter de kommunala valen 1930 visar, att det bara är i två kommuner, som det representativa systemet avskaffats. Ja, mina herrar, jag tycker det är två kommuner för mycket. Jag tycker, att statistiken här i själva verket kan åberopas just som bevis för att den stabiliseringstänke, som man vill se genomförd, är satt i fara, då man kan finna, att återgång redan skett i ett par fall under ett par år. Det är med hänsyn härtill som jag tror, att en utredning — något annat är icke begärt — vore önskvärd. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min reservation.

Om obligatoriskt fullmäktigesystem i alla kommuner. (Forts.)

Herr **Källman**: Herr talman! Det utredningskrav, som framförts i herr Reuterskiölds reservation, förefaller mig vara ganska svagt motiverat. Yrkandet stöder sig egentligen på att det några gånger hänt, att en grupp röstberättigade kommunmedlemmar blivit missnöjd med något fullmäktigebeslut och därför väckt förslag om återgång till kommunalstämma. Svaret är att det har hänt i två fall sedan 1919. Det kunde ha hänt även om kvalificerad majoritet hade erfordrats för återgång till kommunalstämma. Följaktligen kan detta ej betraktas som ett avgörande skäl.

Utskottet står väl ändå på den starka sidan, när utskottet framhåller, att om man tillåter frivilligt införande av kommunalfullmäktige med enkel majoritet, så bör man naturligtvis ha samma princip, när det är fråga om att återgå till primärstämmostyret. Motionären, herr Löfvander, erinrade om, att han ville ha skydd mot överrumpling. Ja, men böra inte, som utskottet påpekar, bestämmelserna om kungörelse och rätten för en tredjedel av deltagarna i en stämma att få ett ärende bordlagt samt vidare att förslag om avskaffande av fullmäktigesystemet inte får väckas förrän fyra år efter det systemet införts — bör icke allt detta vara tillräckligt för att nu icke vidtaga någon åtgärd?

En mycket intressant fråga har framförts i motionerna nr 203 i första kammaren och nr 386 i andra kammaren. Det gäller, huruvida man ovillkorligen skall påtvinga kommunerna det representativa systemet, oberoende av deras storlek. Utskottet medger, att det representativa systemet bör ha företräde, i synnerhet om det gäller någorlunda stora kommuner, men beträffande de minsta kommunerna vore det att våldföra sig på deras rätt till självstyrelse, om de skulle påtvingas ett fullmäktigesystem. Herr Björkman har redan erinrat om en mycket liten kommun. Jag skall nämna ytterligare några exempel: Jällby i Älvsborgs län med 118 invånare och 206 skattekronor, Borrie i Malmöhus län med 127 invånare och 560 skattekronor, Haga i Stockholms län med 221 invånare och 910 skattekronor och, för att gå till Skaraborgs län, Kestad med 155 invånare och 485 skattekronor. Nog kunna väl medlemmarna i dessa kommuner sköta sina tämligen enkla och obetydliga gemensamma angelägenheter utan att de besväras med att välja fullmäktige. Deras penningförvaltning är, som vi förstå, mycket obetydlig.

Förresten förbise dessa motionärer, enligt min mening, hur lätt det numera är att få fullmäktige införda. Tänk på tiden före 1910. Då fordrades icke endast kvalificerad majoritet utan därutöver, att man skulle uppbringa kommunernas halva röstetal efter fyrkvärdet. Jag var med på den tiden och försökte få fullmäktigesystemet infört i den kommun, jag tillhör, men det lyckades icke, tack vare dessa restriktioner. När så den kommitté arbetade 1917—1918, som jag hade tillfälle att vara med i och som hade i uppdrag att uppgöra förslag till nya kommunallagar, grundade på lika rösträtt, var det naturligt, att den måste fundera över vilket system, som skulle komma i fråga för beslutanderättens utövning beträffande de större kommunerna i stället för genom kommunalstämmor. Vi stannade då vid att förorda frihet för alla kommuner att införa fullmäktige, om de så önskade. Vi betraktade det som ett oerhört framsteg efter den tidens förhållanden. Emellertid väcktes det från högerpartiet i båda kamrarna motioner av innehåll, att fullmäktige skulle införas obligatoriskt i alla kommuner med över 1,500 invånare, och, såvitt jag minnes, godtogos dessa motioner nästan enhälligt av riksdagen. Man var överens om att när kommunerna voro så stora, att de t. ex. hade 600—800 röstberättigade, borde man ej bibehålla primärstämmostyret utan i stället överlåta beslutanderätten åt valda fullmäktige. Denna ordning, som nu gäller, synes mig även motsvara vad som är lämpligt i fråga om antingen bibehållande av

Om obligatoriskt fullmäktigesystem i alla kommuner. (Forts.)
primärstämmor eller frivilligt införande av fullmäktige, och jag kan anföra ett par siffror till stöd för denna uppfattning.

Nu gäller för landskommunernas vidkommande, att man i 873 sådana har obligatoriskt fullmäktige. Frivilligt har man infört fullmäktige i 192 kommuner, och primärstämmor finnas kvar i 1,354. Alla städer ha numera fullmäktige. Med avseende på det stora antal småkommuner, som vi ha i riket och där fullmäktigesystemet icke erfordras, så ser det ut av dessa sifferuppgifter att döma, som om man här hade lagat efter lägenhet. Man har begagnat sin rätt att antingen bibehålla stämman eller införa fullmäktige, allt efter som behovet har påkallat det.

Beträffande nu herr ordförandens i konstitutionsutskottet reservation tycker jag, att den icke kan anses så särdeles stark. Å ena sidan säger han, att det ej finns något bevis för behovet av en utsträckning till smärre kommuner av fullmäktigesystemet, och det är ju alldeles riktigt. Men när han kommer med sin positiva motivering för utredningsförslaget, har jag mycket svårt att följa med. Han säger — jag förkortar hans anförande något — att då en återgång till primärstämmosystemet ifrågasatts eller genomförts, har onödig ovisshet och brist på stabilitet uppstått, och därför förordas utredning i syfte, att underställningsmyndighet skulle godkänna beslut om återgång från fullmäktige till stämman. Här vill han införa något, som vi icke äro vana vid i den kommunala självstyrelsen, nämligen att en underställningsmyndighet skulle få avgöra, om fullmäktigesystemet skulle bibehållas, när det en gång införts, eller ej. När man kan med siffror visa, att den nuvarande självstyrelsen har fungerat på lämpligt sätt, och ingen erfarenhet bestyrker reservantens ovisshet, förefaller det mig åtminstone, som om anledning saknades att bifalla hans skrivelseförslag.

Vad beträffar herr Sandegårds reservation, där han påyrkat en sänkning av gränsen för obligatoriskt införande av fullmäktige, har han ju själv ej yrkat bifall till sin reservation, och då finnes ju icke någon anledning att uppehålla sig vid den.

Jag vill bara med ett par ord beröra en annan sak, som kan ha sitt stora intresse att säga något om här i kammaren. När det är fråga om de större kommunerna, behöver man icke diskutera, att fullmäktigesystemet är det riktiga, men stämmorna ha också sina företräden, som man icke alltid tillräckligt uppskattar. Jag vet av erfarenhet, sedan jag började deltaga i stämmor för trettiofyra år sedan, att deltagandet i stämmorna ger skolning. Det ger en något att fundera på, och man lär icke så litet, om man är intresserad i sin ungdom vid deltagandet i kommunalstämmorna. Jag räknar med att de som deltaga i stämmorna bli rekryter för kommunalförvaltningsarbetet, och det har sitt stora värde. En del enskilda fullmäktige i kommuner, där man har fullmäktigesystemet, ha överskattat innebörden av det uppdrag, de fått. Jag har fått veta på många håll här i landet, att en del personer, som blivit fullmäktige, ofta anse sig därigenom ha fått ett kompetensbevis. De anse sig vara kvalificerade för uppgifterna, även om de kunna det minsta möjliga, och det är tråkigt, att ett sådant förhållande skall förekomma. Om man skulle påtvinga de mindre kommunerna över lag fullmäktige, skulle det ovillkorligen inträffa, att fullmäktiges kompetens på många orter kunde sättas i fråga, och det är icke uteslutet, att kompetensen komme att ersättas av att — såsom hittills stundom förekommit — man bildar små »inre cirklar» med försök att bibehålla makten, hur olämpligt det än kunde vara med sådana kollektiva maktgrupper.

Jag finner i varje fall icke, att riksdagen skulle ha någon som helst anledning att nu taga initiativ till förändring av de regler, som gälla, då dessa

Om obligatoriskt fullmäktigesystem i alla kommuner. (Forts.)

visat sig mycket ändamålsenliga ur synpunkten av de behov, som förefinnas. För den skull vågar jag med det anförda och med instämmande i övrigt i vad herr Björkman anförde yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Löfgren: Eftersom jag är en av motionärerna i den fråga, vi diskutera, skall jag be att få säga några ord till stöd för det yrkande, som framställts i min motion.

Jag är den förste att medge, att man icke bör onödigtvis ändra något vare sig i kommunalförfattningarna eller annan lagstiftning, helst när lagstiftningen är av färskt datum. Men jag hade trott, att införandet av kommunalfullmäktige, det representativa systemet i kommunerna, hade visat sig äga så lyckliga verkningar, att tiden skulle vara mogen att taga steget fullt ut och utsträcka skyldigheten att ha kommunalfullmäktige till kommuner i allmänhet. Jag har utgått från att när man ej tog det steget från början, berodde det på att man ville pröva sig fram, och att man nu kan konstatera, att provet utfallit lyckligt. Man kan väl ändå ej komma ifrån, att en institution som kommunalfullmäktige, som permanent är verksam för att sköta om kommunernas ärenden, förvärfvar större erfarenhet, har större intresse och framför allt arbetar under större ansvarskänsla än fallet kan vara med de tillfälliga majoriteterna på en kommunalstämma. Gränsen nedåt är ju alltid godtycklig. Man kan icke alltid säga med bestämdhet, att den eller den siffran bör vara avgörande. Men vad jag särskilt vill betona är, att det synes mig, att faran för omkastning i opinionen och besluten, för överrumpling på stämmorna och ansvarslöshet eller brist på ansvarskänsla vid besluten knappast kan vara mindre, om en kommun är liten än om den är större. Det exempel, herr Björkman anförde på hur orimligt det skulle vara att inom de små kommunerna införa kommunalfullmäktige, övertygade mig icke på något sätt. Det förefaller mig, som om den junta, som samlades hos kommunalordföranden för att besluta i kommunens angelägenheter, borde kunna ersättas av personer, som blivit av kommunalstämman utsedda och på ett ansvarigt sätt utförde sin uppgift i stället för att göra ärendenas behandling beroende av en tillfällig eller kanske permanent sammansättning av personer, som vant sig att tillsammans med kommunalordföranden bestämma allt inom kommunen. Jag vill erinra om att numera även de minsta städerna äro utrustade med kommunalrepresentation, sedan Skanör och Falsterbo övergått till det systemet.

Så sade man, att det skulle innebära en överorganisation att införa kommunalfullmäktige, att ett beslut i den riktningen skulle medföra åtgärder för omorganisation, vilka vore besvärliga och kanske också kostsamma. Jag har verkligen icke hört något exempel på vilka organisatoriska åtgärder, som skulle följa av kommunalfullmäktiges införande, och jag kan knappast kalla det för överorganisation att ha kommunalfullmäktige även i mindre kommuner utan snarare tvärtom.

Det skäl, som låter mest plausibelt till förmån för valfriheten i de små kommunerna, är däremot herr Källmans om kommunalstämmans uppfostrande betydelse. Jag medger, att det ligger något i det, men jag tror knappast, att den synpunkten kan vara tillräcklig för att i längden försvara det nuvarande systemets bibehållande.

Jag har, herr talman, med den ställning utskottet intagit och då icke ens herr Sandegård hade något yrkande, icke heller något yrkande att göra.

Herr Tjällgren: Jag begärde ordet huvudsakligen för att instämma i herr Reuterskiölds anförande men också i anledning av vad herr Sandegård sade, att om invånarantalet i en kommun uppgår till mera än 5,000, skolärendena

Om obligatoriskt fullmäktigesystem i alla kommuner. (Forts.) skola överflyttas från den kyrkliga till den borgerliga kommunen. Det kan ju hända, att det berodde på en felsägning av herr Sandegård, men det är väl så, att när en kommun infört kommunalfullmäktige, oavsett invånarantalet, skall skolväsendet övergå från den kyrkliga till den borgerliga kommunen. Om en kommun sedan beslutar att återgå till stämmorepresentation, skall ju skolväsendet återföras igen till den kyrkliga kommunen, och det är ett förfarande, som jag tror varken kan vara praktiskt och lämpligt eller för skolväsendet gagneligt. Jag anhåller därför att få ansluta mig till den reservation, som fogats till utskottsutlåtandet av herr Reuterskiöld. Enligt hans förslag skulle det ju bli, som också reservanten framhållit, en stabilisering av det representativa systemet. Men jag vill säga, att jag kan ej ansluta mig till den tanken, att alla kommuner, oavsett folkmängden, skulle bli obligatoriskt skyldiga att införa fullmäktigesystemet.

På den grunden ber jag, herr talman, att få ansluta mig till herr Reuterskiölds yrkande.

Herr Björkman: Blott några ord i anledning av herr Löfgrens yttrande. Herr Löfgren sade, att han icke kunde av vad jag sade om min lilla kommun — förlåt, att jag kallar den så — överbevisas om att det icke borde bli en lagstiftning om införande av det representativa systemet i *alla* kommuner. Jag vill bara fråga, om denna lilla kommun med 114 invånare, ifall det bleve en kommunalfullmäktigeinstitution, skulle kunna skaffa fram femton personer, som vore lämpliga att sitta som kommunalfullmäktige. Jag tror ej, att de gärna skulle vilja ordna det så, utan de försöka nog fortfarande att på inbjudan av stämмоordföranden gå till hans bostad och ordna angelägenheterna i sin lilla kommun. Konstitutionsutskottet har tillfullo beaktat värdet och vikten av det representativa systemets alla fördelar, men det har föredragit den vägen, att vederbörande i kommunerna själva få taga frågan i sin hand i fullt medvetande även om vad det betyder, när skolväsendet övergår från den kyrkliga till den borgerliga kommunen.

Sedan vill jag i anledning av några yttranden, som här fälldes till förmån för herr Reuterskiölds reservation, gent emot herr Reuterskiölds yttrande, att två fall dock äro nog, och med anledning av vad herr Löfvander sade, att det verkade irriterande, att man ej skulle kunna ha säkerhet för beståndet av det representativa systemet, dock säga, att det är mycket farligare, att vi irritera den kommunala lagstiftningen med små ändringar, innan ett allmänt behov därav gjort sig gällande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Reuterskiöld vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skyldighet för lärare att i vissa fall underkasta sig läkarundersökning m. m.; och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för expeditionsvakten J. O. Gustafsson att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna viss tjänstgöring.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr statsrådet *Vennerström* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 219, med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker; samt

nr 224, med förslag till förordning angående upphörande av särskilda avgifter och tjänstbarheter till städer för vissa staten tillhöriga fastigheter.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 kap. 2 och 3 §§ lagen den 8 juli 1904 (nr 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner om införande av straffpåföljd för spridande av kändedom om straffad persons sonade brott. *Om straff för spridande av kändedom om straffad persons sonade brott.*

Första lagutskottet hade till behandling förehaft de inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motionerna nr 159 och 160 i första kammaren av herr *Elof Andersson* m. fl. samt motionerna nr 294 och 295 i andra kammaren av herr *Erlander* m. fl.

I motionerna nr 159 i första kammaren och nr 294 i andra kammaren, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Konungen hemställa om utredning om sådan ändring av 16 kap. strafflagen, att straff skulle inträda dels om någon i skymflig avsikt tillvitade annan brott, därför han redan straff undergått, och dels om tillvitande för brott skedde 10 år efter det att straffet undergåts.

I de två övriga motionerna, vilka ävenledes voro sinsemellan likalydande, hade yrkats, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Konungen hemställa om utredning om sådan ändring av tryckfrihetsförordningen, som påkallades av de föreslagna ändringarna av 16 kap. strafflagen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Löfvander**: Då jag är en av motionärerna i denna fråga, skall jag be att få yttra några ord. I den motion, som här behandlas, yrkas, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Konungen hemställa om utredning om sådan ändring av 16 kap. strafflagen, att straff inträder, dels om någon i skymflig avsikt tillvitar annan brott, därför han redan straff undergått, och dels om tillvitande för brott sker 10 år efter det att straffet undergåts. Vi ha härmed åsyftat, att man ej skulle onödigtvis straffa en person, som har begått brott och sonat sitt brott, utan att han skulle få leva sitt liv i frid och ro i framtiden. Jag vill uttala min tillfredsställelse med det intresse, utskottet visat denna fråga, och särskilt vill jag uttala min tacksamhet för de sista orden i utskottets utlåtande, där det säges: »Det är känt, att vederbörande departementschef har för avsikt att utan dröjsmål söka efter hand åstadkomma en omfattande revision av strafflagen. Därvid kommer uppenbarligen även lagstiftningen om ärekränkning att underkastas erforderlig granskning.»

Om straff för spridande av kännedom om straffad persons sonade brott.
(Forts.)

Jag vill i detta uttalande se, att man kan ha förhoppning om att de påtalade orättvisorna bli beaktade.

Jag har intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 2 § rättegångsbalken; samt

nr 28, i anledning av väckta motioner om utredning rörande lämpligaste sättet för fastställande av ersättning för jordlösen med mera i samband med anläggande av vägar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr statsrådet *Leo* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 209, angående ytterligare utvidgning av ångkraftstationen i Västerås; och

nr 211, angående reglering av Norra Östergötlands järnvägsaktiebolags skuldförhållande till staten m. m.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en tidigare såsom jägmästarebostad disponerad lägenhet i Malå socken av Västerbottens län;

nr 36, i anledning av väckt motion angående bestämmelser om obligatorisk effektiv värmebehandling av konsumtionsmjölk;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen av vissa arrenderätter till laxfisken i Mörrumsån; samt

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 209, 211, 214, 218, 219, 224, 228 och 231.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 312, av fröken *Hessलगren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet;

nr 313, av herr *Lindström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet;

nr 314, av herr *Pauli*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet; samt

nr 315, av herr *Sjödahl* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rasbiologiska institutets organisation m. m.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 11, angående regleringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående läroverksadjunkten E. B. Wendins tjänstårsberäkning;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts under tredje huvudtiteln i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till upplysningsarbete för freden jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egendom å Spetsbergen jämte en i ämnet väckt motion;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 12, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer;

nr 13, i anledning av väckta motioner om pensioner, att utgå av riksbankens medel;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, i vad angår flottans pensionskassa; samt

nr 15, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens avdelningskontor i Göteborg och Malmö; ävensom

andra lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 302) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus, ävensom i anledning därav väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.01 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Måndagen den 12 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Vennerström* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 216, med förslag till ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen samt till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen;

nr 229, angående befrielse för f. d. byråchefen J. Döss och f. d. kamreraren G. E. Heimer från viss betalningsskyldighet;

nr 237, med förslag till visst tillägg till gällande tulltaxa;

nr 239, angående visst markbyte mellan kronan och Östersunds stad;

nr 240, med förslag till sjoarbetstidslag;

nr 254, angående befrielse för A. V. Johansson från viss betalningsskyldighet; och

nr 255, angående vissa avlöningsstater under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1934/1935 m. m.

Herr statsrådet *Leo* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 220, angående uppställningen av riksstatens utgiftssida m. m.;

nr 221, angående rätt för folkskollärarinnan Sigrid Vilhelmina Fahlén till viss tjänstårsberäkning för pension;

nr 222, angående rätt till tjänstepension för tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen, och för arbetare i statens tjänst;

nr 223, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension;

nr 225, om vissa ändringar i den vid lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk fogade åldersförteckningen;

nr 226, angående vissa bestämmelser i fråga om rätt till pension för överdirektören och chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen;

nr 227, angående vissa ändringar i gällande bestämmelser i fråga om rätt till pension för ordinarie tjänstemän vid domänverket;

nr 230, med förslag till tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1933/1934;

nr 232, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 11 juni 1926 angående tillverkning och beskattning av brännvin, m. m.;

nr 233, angående pension åt överassistenten å övergångsstat vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet E. I. Haglund;

nr 238, med förslag till lag om rätt för Konungen att medgiva undantag från vissa stadganden angående bankbolags inlåning;

nr 241, med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928, m. m.;

nr 242, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.;

nr 243, med förslag till vissa ändringar i och tillägg till gällande tulltaxa;

nr 244, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 31 januari 1932 (nr 17) om accis å silke;

nr 245, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer, att utgå från anslag under elfte huvudtiteln;

nr 246, angående vissa pensioner, att utgå av affärsdrivande verks medel;

nr 247, angående tilläggs pension åt vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 248, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 249, angående åtgärd för bevarande av förre lokomotivmästaren A. Larssons delaktighet i enskilda järnvägarnas pensionskassa;

nr 250, angående förbättrade pensionsförmåner för vissa förutvarande anställningshavare vid Hässleholm—Markaryds och Markaryd—Veinge järnvägar;

nr 251, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 6 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 281) om moderskapsunderstöd; och

nr 252, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 381) om arvsskatt och skatt för gåva.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 209, angående ytterligare utvidgning av ångkraftstationen i Västerås; och

nr 211, angående reglering av Norra Östergötlands järnvägsaktiebolags skuldförhållande till staten m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 214, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 43 mom. 1 värnpliktslagen den 12 juni 1925 (nr 337).

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 218, angående ersättning till Carl Otto Andreasson i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 219, med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker; samt

nr 224, med förslag till förordning angående upphörande av särskilda avgifter och tjänstbarheter till städer för vissa staten tillhöriga fastigheter.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 228, angående uppskov med amorteringar å lån från fiskerilånefonden.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 231, med förslag till förordning angående vadhållning i samband med tävlingar.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:
nr 312, av fröken *Hesselgren*,
nr 313, av herr *Lindström* samt
nr 314, av herr *Pauli*,
alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Sjödahl* m. fl. väckta motionen, nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rasbiologiska institutets organisation m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 11 och 40—42, bankoutskottets utlåtanden nr 12—14 och memorial nr 15 samt andra lagutskottets utlåtande nr 13.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 216, 220—223, 225—227, 229, 230, 232, 233, 237—252, 254 och 255 blevo desamma på begäran bordlagda.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:
nr 316, av herrar *Linder* och *Sandegård*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet;
nr 317, av herr *Andersson*, *Nils* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående elektrifiering av banorna Laxå—Charlottenberg, Södertälje södra—Eskilstuna med bilinjer och Uppsala—Gävle; samt
nr 318, av herr *Norman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggs pension åt f. d. rektorn vid Skaraborgs läns landstings småskoleseminarium i Skara Sara Natalia Elisabet Rydell.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.12 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
